
V čísle 1/1997 našeho časopisu jsme uveřejnili krátké oznámení o vydání knihy O. Zelinkové „Pomoz mi, abych to dokázal“. Pro ty, kteří dosud neměli příležitost s knihou se seznámit, přinášíme v tomto čísle její podrobnou recenzi.

Zelinková, Olga: **Pomoz mi, abych to dokázal.** Pedagogika Marie Montessoriové a její metody dnes. Praha, Portál 1997. 112 s.

Kniha PaedDr. Olgy Zelinkové přináší inspirující souhrn původních myšlenek Marie Montessoriové, které byly u nás donedávna zmiňovány velmi obecně. Zároveň na příkladech jejích následovníků autorka dokumentuje životnost tohoto pedagogického směru až po dnešní dobu.

V úvodních kapitolách je podán historický výklad o vzniku hnutí nové výchovy koncem 19. století, ke které se Marie Montessoriová připojila důsledným pedocentriem.

Publikace obsahuje množství myšlenek M. Montessoriové, které dávají odpovědi i na zcela současné problémy výchovy a vzdělání. Samotný název knihy - Pomoz mi, abych to dokázal - nám zní jako jeden z podstatných principů výchovného působení na dítě.

Montessoriovský výchovný systém je postaven na myšlence, že dítě je schopno intenzivně se soustředit na práci, která je zaujme, a to i po dlouhou dobu. Na příkladech ze současných škol tohoto typu jsou dokumentovány - pro tradiční školu takřka nevídané výkony dětí, které se na 1. stupni základní školy dokázaly soustře-

dit dobrovolně a v plném zájmu o činnost po dobu 90 minut. Co je to za skryté síly, které v dítěti vzbudí tolik spontánní aktivity? Jaké jsou cesty k využití této energie? Podle M. M. je podmínkou takové koncentrace (v její terminologii *polarizace*) promyšlené podněcování dítěte vychovatelem v připraveném prostředí, kde soubory pomůcek a materiálu jsou promyšleně sestaveny tak, aby podněcovaly jednotlivé kroky, pracovní postupy. Dítě je vedeno nikoli pokyny nebo příkazy, ale je oslovováno materiálem, podněcováno k řešení úkolu zakotveném v materiálu samém. Tato teorie a její praktické využití nás obrací k přirozenému působení prostředí. Např. dítě pohybující se v proměnlivém prostředí s labilními a křehkými předměty pozná, co je ovládaný pohyb, klid a pořádek. Není snad toto i dnes cesta, jak zmírnit dětské vandalství a malou ohleduplnost k věcem a k prostředí? Zde jistě čtenáře napadne, jaká osobnost vychovatele a učitele asi bude nutná pro tento typ výchovy, jež vychází z jiné než z běžně rozšířené filozofie vztahu k dítěti, k žákovi. Marie Montessoriová kladla nelehké podmínky - podmínku změny metod na nedirektivní a podmínku práce vychovatele na přípravě a změně sebe samého.

Nezbytným předpokladem úspěchu je znalost a využívání tzv. *senzitivních fází*

ve vývoji dítěte. Dítě je pro určitou činnost, dovednost v určité době optimálně naladěno a psychicky způsobilé. Využití příslušné fáze znamená pracovat s nejvyšší možnou využitelnou energií. Tento přístup, který Montessoriová velmi akcentovala, lze snad přirovnat u nás k běžně rozšířenému citlivému řešení problému školní zralosti nebo zralosti pro čtení atd. Montessoriová však tento problém sledovala daleko detailněji po celou dobu dětství a dospívání dítěte.

Zajímavé a z hlediska tradičního pojetí výuky neobvyklé se jeví principy organizace školy M. M.:

- spolupráce dětí různého věku, společný život dětí bez ohledu na věk a stupeň vzdělání,
- jednotná cesta vzdělávání, po níž jde dítě svým tempem a svými odbočkami atd.

Velmi inspirující jsou některé náměty, pro které opět můžeme najít analogii v dnešní době: cvičení „nehybnosti a ticha, kde ticho je prezentováno jako humanizující činitel, při kterém se vytváří vnitřní citění dítěte, sebeovládání“. Snaha ulevit dětem dnešním typem relaxačních cvičení se jeví jako podobně účinkující. „Pokud dítě získá kontrolu nad sebou, osvobozuje se od kontroly druhých.“ A ná-

sleduje řada nesmírně aktuálních zásad, které však nejsou zdaleka vžitou praxí: „Práce s chybou“, která má sloužit nikoli k represí, ale k hledání správného řešení dítětem samotným, atmosféra důvěry a klidu atd. M. M. vyzývá k „odzbrojení ve výchově“. „V napjatém vztahu mezi dítětem a dospělým není možno vychovávat. Obětí válečného stavuje dítě.“

V závěru knihy autorka předkládá čtenáři zprávy o současných modelech výchovy a vzdělání v duchu pedagogiky Marie Montessoriové, a to z SRN a z Rakouska. Náročnost těchto projektů se odráží i v tom, že školy tohoto typu navštěvují pouze asi 2 % populace. Nadšené reference autorky ukazují aktuálnost a použitelnost této pedagogické varianty. Navozují pro dnešní - podněty přesytenou - generaci dětí vzácné příležitosti, např. cíl „naučit děti plnit pouze jeden úkol, zato se mu věnovat s plným prožitkem a soustředěním“. V závěru jsou též připomenuty rozdílné principy montessoriovského přístupu k dětem zdravým a k dětem postiženým, dodnes bezesmyšlně použitelné v zesilujícím proudu integračních snah.

Autorka přináší do naší pedagogické literatury cenný materiál, který může přinést řadu podnětů nejen k zamyšlení.

Bohumila Svatošová